

**Town by the Riverside
– jazz som kulturarv i Göteborg**

Merja Liimatainen

CFK-RAPPORT

2016:2

© Centrum för konsumtionsvetenskap
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Box 606
405 30 Göteborg

e-post: cfk@cfk.gu.se
www.cfk.gu.se

ISSN 1653-7491

Town by the Riverside – jazz som kulturarv i Göteborg

Merja Liimatainen

Innehåll

<u>1. INLEDNING</u>	<u>4</u>
CHIME och Classic Jazz Göteborg	4
Metod och Material	4
Disposition	5
Presentation av informanter	5
<u>2. GÖTEBORG – TRADJAZZENS HUVUDSTAD?</u>	<u>7</u>
Från populärmusik till ”gungstolsjazz” – berättelser om jazzen i Göteborg	9
<i>1920- och 30-talet: Jazz och swing som dansmusik och underhållning</i>	9
<i>1940-talet: Tradvägen</i>	10
<i>1950-talet: Skolbandsjazzens guldålder</i>	11
<i>1970- och 80-talet: Ett nytt kapitel</i>	14
<i>1990-talet: en tid av återgång och oro för tradjazzens framtid</i>	15
<u>3. CLASSIC JAZZ GÖTEBORG</u>	<u>16</u>
Göteborg Classic Jazz Festival	18
”Bra klassisk jazz i en underbar och väldigt Göteborgsk miljö”	20
<u>4. VEMS KULTURARV?</u>	<u>22</u>
<u>REFERENSER</u>	<u>24</u>

1. Inledning

CHIME och Classic Jazz Göteborg

Denna rapport bygger på en pilotstudie av jazzföreningen *Classic Jazz Göteborg*. Studien faller inom ramen för Centrum för konsumtionsvetenskaps (CFK) delprojekt i det tvärdisciplinära och internationella forskningsprojektet *CHIME - Cultural Heritage and Improvised Music in European Festivals*. Projektet är ett Joint Programming Initiative (JPI) med temat Cultural Heritage and Global Change. Projektledare är Tony Whyton vid Birmingham City University i England¹. Delprojektet på CFK fokuserar marknadsifieringen av kulturarv: Jazz i urbana rum med syftet att undersöka hur jazz som kulturarv iscensätts, marknadsförs och konsumeras i en kulturarvskontext. Målet är att bidra med nya perspektiv på hur kulturarvsmiljöer förändrar värden och marknadspositioner för jazzfestivaler². I två års tid kommer Helene Brembeck, projektledare för delprojektet i Göteborg, tillsammans med forskarna Niklas Sörum och Olle Stenbäck att studera relationer mellan marknad, konsumtion och jazz som kulturarv i kulturarvsmiljöer med utgångspunkt i *Gamlestans jazzfestival* och *Göteborg Classic Jazz festival* som båda arrangeras i kulturhistoriskt intressanta miljöer. Föreningen *Classic Jazz* har varit en del av Göteborgs jazzscen sedan en längre tid och har en historia att berätta om jazzen i Göteborg. Det är detta, samt bakgrunden till *Göteborg Classic Jazz Festival* som är fokus för denna pilotstudie.

Metod och Material

Jag har intervjuat fyra medlemmar i *Classic Jazz* och det är deras berättelser och perspektiv som får stå i centrum för mina beskrivningar. Jag har även besökt jazzklubben på S/S Marieholm, en gammal ångbåt med restaurang stationerad vid operan, vid två tillfällen, november 2015 och januari 2016. Vid mitt första besök fick jag ett nummer av *Jazzbladet* och blev tipsad om att läsa dem om jag ville veta mer om den traditionella jazzen i Göteborg. Jag blev även tipsad om en bok, *Down by the Riverside: den traditionella jazzen i Göteborg med omnejd* (2010) och träffade författaren Ingemar Wågerman som blev en av mina informanter. Denna bok och samtliga nummer av *Jazzbladet* som gick att ladda ner på föreningens hemsida, från år 2009 till och med 2015 års nummer är också delar av mitt material. Vid tiden för mitt fältarbete hade utställningen *Musiklivet Göteborg 1955-2018 (- en historisk resa genom populärmusikens Göteborg)* premiär på Göteborgs stadsmuseum. Utställningen blev recenserad i *Jazzbladet* och väckte en del känslor³. Därför bestämde jag mig för att besöka Stadsmuseet för att

¹ Projektbeskrivning och medverkande parter se hemsida: <http://chimeproject.eu/about/> hämtad 2016-02-01.

² <http://cfk.gu.se/forskning/forskningsprojekt/chime> hämtad 2016-02-01.

³ *Jazzbladet* nr. 4/15.

dokumentera. Material i form av fotografier och anteckningar från utställningen är också delar av denna rapport.

Disposition

I det följande kommer först en presentation av informanterna. Därefter kommer avsnittet *Göteborg – tradjazzens huvudstad?* som handlar om jazzens historia i Göteborg så som mina informanter och *Jazzbladet* berättar. Sedan kommer en beskrivning av *Classic Jazz Göteborg* och hur föreningen arbetat med jazzfestivalen samt platsens/miljöns betydelser för aktiviteterna. Därefter kommer slutligen *Vems kulturarv?* som är en kort sammanfattande och avslutande diskussion om den traditionella jazzen som kulturarv och behovet av mer forskning på området.

Presentation av informanter

Per - Ordförande i *Classic Jazz Göteborg* sedan tre år. Född 1945 i Stockholm. Har bott i Göteborg i olika etapper från 1982 med undantag från en utlandsvistelse via arbetet. Per är idag pensionär men har tidigare arbetat med marknadsföring och försäljning inom svensk skogsindustri med fokus på export av svenska skogsprodukter så som papper och förpackningar. Innan sitt yrkesliv studerade Per vid Lunds Universitet. Per spelar piano i jazzbanden *Tant Bertas Jasskapell* och *West Jazz* som brukar spela på Café Kronhusets ”after work-jazz” på fredagar.

Bosse – Född 1948 och uppvuxen i Norrköping. Styrelsemedlem och kassör i föreningen *Classic Jazz Göteborg* och festivalen *Göteborg Classic Jazz Festival*. Bosse har varit redaktör för *Jazzbladet* mellan 2008 och 2015. Han har precis överlämnat redaktörsrollen till Tom och ska nu utveckla en blogg och förhoppningsvis få mer tid till att spela jazz. Bosse flyttade till Göteborg första gången år 1975 och 1981 flyttade han på grund av jobbet med familjen till Singapore för att sedan återvända 1990 och arbeta med läkemedel på Astra. Innan pensionen arbetade Bosse som konsult med omvärldsbevakning åt läkemedelsindustrin. Intresset för jazz föddes runt 1960 när han hittade en gammal jazzskiva bland kompisars storebröders jazzskivor. De äldre bröderna spelade upp en låt för att visa vad man varken skulle lyssna på eller spela. Bosse tyckte låten var bra och den väckte ett jazzintresse hos honom. Bosse har i sin ungdom sjungit i kyrkokör, gått på musikskola och spelat i ungdomsblåsorkester. I gymnasiet på 60-talet åkte Bosse på ett utbytesår till Michigan i USA. Idag spelar Bosse klarinett, altsax och sopransax. Han är kapellmästare i *The Novelty Band* som spelar 20-talsinspirerad jazz.

Tom – Styrelseledamot i *Classic Jazz Göteborg* och nybliven redaktör för *Jazzbladet*. Tom är 73 år och uppvuxen i Stockholm. Han gick i pension för ett par år sedan och flyttade till Göteborg för att bli sambo. Tom har bott i Göteborg tidigare, för 30 år sedan och haft kontakt med jazzmusiker i staden

sedan dess. Han utbildade sig på Journalisthögskolan i Göteborg och har i sitt yrkesliv arbetat som copywriter. Idag skriver han gärna pressreleaser och artiklar i *Jazzbladet* samt gör annonser och affischer inom föreningen. Tom arbetar även med att marknadsföra festivalen och har som uppgift att ge både festivalen och föreningen en ny grafisk profil. Tom föddes med ett jazzintresse och brukade lyssna på 78-varvare, stenkakor med jazzmusik tillsammans med sina föräldrar. Sedan började han tidigt att införskaffa böcker om jazz och jazzhistoria, som snabbt blev till en hobby. Han lyssnade, spelade och läste om jazz. Toms pappa hade ett piano i hemmet som han började spela på och i fjortonårsåldern fick Tom sin första klarinett. Idag spelar han både klarinett och saxofon i olika sammanhang.

Ingemar – Författare, pianist och medlem i *Classic Jazz Göteborg* sedan starten 1977. Ingemar föddes 1942 på Hönö i Göteborgs norra skärgård. Hans mamma spelade piano i Frälsningsarmén och Ingemar var ”omåttligt förtjust” i Frälsningsarméns hornmusik och blåsorkester som barn. Ingemar började ”plinka” på sin mors piano i fyraårsåldern och i tonåren lyssnade han på pianister som Jerry Lee Lewis och Little Richard. Pianot blev hans instrument, något som förstärktes när han som tonåring hörde en Revival-jazzlåt spelas i jukeboxen på ett kafé på Hönö år 1957. Låten som satte spår hos Ingemar hette *Tischomingo blues* en idag känd ”jazzstandard”, spelad av Spencer Williams och Bunk Johnson. År 1959 började Ingemar på Vasa högre allmänna läroverk i Göteborg och bodde under vardagar i ett litet rum han hyrde av en äldre dam. Han spelade i skolband och gick gärna på jazzklubbar. Sedan läste han nordiska språk, litteraturhistoria och idé- och lärdomshistoria på Göteborgs universitet för att senare komma in på lärarhögskolan. Innan pensionen arbetade Ingemar som lärare i språk och data på Landvetterskolan i 31 år. Idag ägnar han sig åt att skriva och spela piano i *Gota River Jazzmen* och *Red Wing Band*. Båda banden spelar traditionell New Orleans jazz. Ingemar har skrivit *Down by the Riverside* (2010) som är som ett uppslagsverk över den traditionella jazzen och dess musiker i Göteborg genom åren och som inspirerat till denna rapportens titel. Han har även skrivit *Jazz at Vespers* (2013) som berör jazz och religion samt artiklar om traditionell jazz i *Jazzbladet* och på hans hemsida *jazzhistoria.se*. År 2011 fick Ingemar *Louis Armstrongstipendiet* med motiveringen: ”för att han som pianist och orkesterledare visat, att den svenska klassiska jazzen har en plats på världskartan. Djupt imponerande är också Ingemars dokumentation ”Down by the Riverside”, där vi initierat får följa utvecklingen av den klassiska jazzen i Västsverige i allmänhet och i Göteborg i synnerhet”⁴. Stipendiet utdelas årligen av föreningen *Klassisk jazz* i Stockholm för att hylla någon som gjort mycket för den klassiska jazzen.

⁴ Diplom. Foto: Merja Liimatainen.

2. Göteborg – tradjazzens huvudstad?

Frågan är om och hur länge tradjazzen överlever över huvud taget. Några få unga musiker ägnar sig åt den, en betydligt större skara ungdomar gillar att dansa till (viss typ av) äldre jazz, mellangenerationen, rock- och pop-generationen, verkar knappt veta att jazzen finns/funnits, de flesta av oss gamla, både musiker och lyssnare, kommer att vara borta inom 20 år. Jag fruktar att det år 2030 kommer att vara lika sällsynt att få höra levande trad- jazz som det är att få höra musik på kohorn och spilåpipa idag. (Bert Slättung 2008, Jazzbladet 4/9 s. 25)

För cirka åtta år sedan skrev Bert Slättung, som en gång varit ordförande i föreningen, om sin oro för tradjazzens framtid. Idag är han fortfarande en aktiv skribent i *Jazzbladet* och bandmedlem i flera av *Classic Jazz Göteborgs* medlemsband, varav *Tant Bertas Jasskapell* är ett av de äldsta fortfarande aktiva banden. Detta var inte hans första inlägg om jazzens osäkra framtid. 15 år tidigare, det vill säga år 1995, skrev han en ledare med rubriken *Gammeljazzen försvinner med oss*. Ledaren uppmärksammades i *Jazzbladet* år 2010 i en del kallad Återblicken som innehåller korta tillbakablickar och utdrag från *Jazzbladets* historia; 5 år sedan, 10 år sedan, 15 år sedan, 20 år sedan och så vidare.

Nu skall jag säga vad jag tror: Jazzen förgubbas och kommer på sikt att dö ut och nu talar jag om den jazz vi i vår förening ägnar oss åt, de riktigt gamla stilarna, den klassiska jazzen om man så vill. Vi som spelar och sjunger jazz ... blir bara äldre och äldre och så är det ju också med våra lyssnare. Vår generation har 20, kanske i bästa fall 30 aktiva år framför sig och när vi är borta tror jag vår musik kommer att vara en museal företeelse, något man plockar fram på skivor (eller vad det kan finnas för medier då) som exempel på tidsandan i en svunnen epok och lyssnar på med undran och häpnad. ... Nej, den äldre jazzen dör ut med oss, det är jag övertygad om. Så mycket större anledning att ägna sig åt den med all kraft medan vi kan! (Bert Slättung)

Ledaren var tillkommen under 1990-talet som var en tid av lågkonjunktur för den traditionella jazzens⁵. Flera jazzklubbar stängdes eller togs över av pop- och rockmusik och det fanns en oro över att den traditionella jazzens största scen *Jazzhuset* skulle bli *Rockhuset*. De flesta av föreningens medlemmar, både lyssnare och jazzmusiker, har varit med från starten och följt med från den tiden då jazz var populärmusik som spelades på skoldanser och jazzklubbar. *Classic Jazz* styrelse och många av medlemmarna är idag pensionärer så frågor kring den klassiska jazzens överlevnad och om den blir en ”museal företeelse” i framtiden är kanske inte helt obefogade. Samtidigt har den traditionella jazzen fått en liten del i Göteborgs (officiella) kulturarv i och med utställningen *Musiklivet Göteborg 1955-2018* som inleds med avdelningen *Jazzstad* och sektionen *Jazzen*

⁵ Jmf. Wägerman 2010.

och Schlagern. Utställningen skall spegla populärmusikens historia i Göteborg, men utställarna har inte riktigt insett vilken betydelse den traditionella jazzen hade för ungdomen på 50- och 60-talet, skriver Ingemar i sin recension av utställningen⁶. Han är besviken över den knappa representationen av jazzen där både den moderna och den traditionella jazzen blir marginaliserad och fördomar cementeras. Jazzen särskiljs i huvudsakligen två kategorier: något att lyssna på (modern jazz) eller något att dansa till (traditionell/dixie). Dessa kategoriseringar bidrar enligt Ingemar till att den traditionella jazzen ofta får innebörden oseriös och ytligt och därmed inte får samma uppskattning och status som den moderna jazzen.

Den här musiken är ju *glad*, även dom sorgliga låtarna är på något sätt ändå glada på sitt sätt. Och tyvärr så har då den här musiken kommit att betraktas som, eller betecknas *gladjazz* och då tänker man sig lite grann att det är en ytlig musik som inte är allvarlig, inte seriös och dom som spelar det är lite Disneyland med käcka hattar då och ärmhållare och randiga västar och det finns sådana också. Och då, jag säger inte någonting om det, är den stilen dom spelar men alltihop kommer att få en lite pajasjönsartad framtoning enligt vissa. (Ingemar)

Den traditionella jazzen är musik man blir glad av och med den behöver man inte ta en omväg genom huvudet utan den går direkt till hjärtat berättar Ingemar. Men han undviker helst att använda uttrycket *gladjazz* för att många nog tycker att det inte låter så seriöst. Den traditionella jazzen placeras även ofta in i dansfacket medan den moderna är något man sitter still och lyssnar på. Uttryck som glad och dans blir sämre och mindre seriöst än sitta och lyssna. Dessa kategoriseringar och värderingar av högt och lågt, fint och fult, bättre och sämre är seglivade föreställningar. Motsättningar mellan modernister och traditionalister fanns redan på 50-talet.⁷ Dessa föreställningar och motsättningar lyfts även fram i utställningen på Göteborgs stadsmuseum.

Det står till exempel på väggen på utställningen här nere lite kring skillnaden på dixie och modernt och traditionell och modern då, att dixie var mest musik som man dansade till, den moderna den man lyssnade till. Jag har då också nämnt att då har dom inte varit med på våra kyrkokonserter med traditionell jazz där det sitter trehundra personer och lyssnar utan att dansa men det är lite fördomar som cementeras tyvärr, det är lite ledsamt men så är det faktiskt. (Ingemar)

Benämningen traditionell används enligt Ingemar ofta som en ursprungsbeteckning på jazzlåtar men är inget entydigt begrepp⁸. Han menar att begreppet ofta används om låtar utan kända kompositörer exempelvis spirituals istället för då ”okänd” som vore mer korrekt i sammanhanget. Att traditionell jazz ibland för-

⁶ Jazzbladet nr. 4/15:7.

⁷ Nylöf 2006.

⁸ Wägerman 2013:6.

knippas med okänt ursprung och inbegriper all jazz före bebop-epoken skulle kunna påverka dess status i relation till andra genrer med kända kompositörer och låtskrivare. Ingemar berättar även att modernisterna tyckte att traditionalisterna inte kunde spela, de var inte utbildade musiker, det lät för enkelt och inte så bra: Medan traditionalisterna tyckte att modernisterna spelade konstigt, tråkigt, svårt och inte särskilt engagerat. Han tror att jazzpubliken än idag är separerade i två olika grupper av lyssnare som inte alltid har så mycket till övers för varandra; ”Det är väl det att en del, några tycker väl att jazzen började med Charlie Parker kring nittonhundra fyrtio och andra anser att den slutade där”. Man kan fråga sig om citatet i utställningen och utställningskatalogen kanske fortfarande är aktuell?: ”Det gick en järnridå mellan tradjazz och modern jazz, men när rocken kom hade vi en gemensam fiende och gränserna suddades sakta ut (Pider Åvall, Society Jazz Band, slutet av 1950-talet).”⁹ I utställningen blir detta tydligt, i jämförelse med det utrymme som pop- och rockmusiken har fått. Detta kanske kan ena jazzens olika grenar till ett gemensamt utanförskap? För även om den moderna jazzen fått lite mer utrymme framstår det nästan som om jazzen försvinner från Göteborgs musikliv efter 50-talets slut.

I slutet av 1950-talet börjar danspubliken i jazzkretsar fråga orkestrarna ”När skall ni ta fram gitarrerna?” Tiderna höll på att förändras. Jazzmusiken började glida in på tidningarnas kultursidor, men jamsessionerna och orkestrarnas bokningar blev allt färre. Klubbar fick stänga och jazzmusiker flyttade utomlands eller hittade andra jobb. (*Jazzstad*, skylt från utställningen *Musiklivet Göteborg 1955-2018*)

Att jazzmusiker flyttade utomlands och hittade andra jobb är inte helt sant om man frågar medlemmar av *Classic Jazz Göteborg* som kan berätta om hur jazzen både är en levande kultur och kulturarv för dem idag, med en historia som går tillbaka till innan 1950-talet och efter, med en gyllene epok under 1980-talet.

Från populärmusik till ”gungstolsjazz” – berättelser om jazzen i Göteborg¹⁰

1920- och 30-talet: Jazz och swing som dansmusik och underhållning

Jazz som begrepp går tillbaka till 1910-talet då den lanserades som en benämning på dans- och underhållningsmusik spelad av musiker från New Orleans. Den äldre och ursprungliga benämningen *Jass* blev *Jazz* i New York när vita musiker från New Orleans spelade in de första grammofonskivorna med jazzmusik¹¹. På 1920- och 30-talet spred sig jazzen och blev känd över stora delar av världen, mycket tack vare radio och grammofonskivor. Till Göteborg hittade jazzen

⁹ Stenberg (red) 2015:17.

¹⁰ Bygger på mina informanternas berättelser och Wägerman (2010).

¹¹ Wägerman 2010:20.

troligtvis via *Svenska Amerikalinjen* som trafikerade mellan New York och Göteborg: ”Både musiker och nya låtar har ofta nått Göteborg innan det gått vidare till Stockholm” berättade Tom som läst mycket litteratur om jazzhistoria.

Mycket berodde på att vi hade Amerikabåtarna här och svenska musiker tog jobb på Amerikabåtarna bara för att komma över till New York och kunna gå och lyssna på berömda jazzmusiker och köpa skivor och ta med sig och likadant så kom många av jazzbanden från USA, kom med båt hit till Sverige och spelade ofta första spelningen i Göteborg då. (Tom)

Omkring 1920 fanns det flera utländska band i Göteborg, troligen också lokala band skriver Ingemar¹². Årtiondet beskrivs som jazzens era med jazzband som spelade på svartklubbar, restauranger och caféer. Jazzen förknippades då med det moderna, sofistikerade och dekadenta¹³. På 30-talet kom swingen, som traditionellt inte räknats in i tradjazzen men har sin plats inom dagens bredare definition av *Classic Jazz*. Det finns inte mycket dokumenterat och skrivet om Göteborgs musik- och uteliv på 1920- och 30-talet, om jazzen och dansmusiken som spelades på restaurangerna, barerna och caféerna runt om i staden. Fokus har riktats mot 1940- och 50-talet som var den traditionella jazzens storhetstid i Sverige, den så kallade *tradvägen* och början på *revivalperioden*¹⁴.

1940-talet: Tradvägen

Begreppet *tradjazz* kommer enligt Nationalencyklopedin från engelska *traditional jazz* och har en historia med början på 1940-talet. En av mina informanter berättade att det fanns starka kopplingar till England och deras jazzscen.

Det är kanske därför det som kallas för traditionell eller klassisk jazz haft lite starkare fästen här i Göteborg än i Stockholm kan man väl säga och många här spelar i en stil som har varit utmärkande för en sådan här jazz i England också. (Tom)

Tom syftar på stilen som kallas för dixieland och förklarar att engelsmännen utvecklade det på ett eget sätt och att det varit mycket influenser mellan Göteborg och London. På 1940-talet börjar vad Ingemar kallar för revivalperioden (1943-1969)¹⁵. Samtidens musikintresserade ungdomar gick tillbaka till jazzens rötter, för att återupptäcka det ursprungliga och äkta och återuppliva den musik som svarta musiker spelade i New Orleans i början av 1900-talet. I fokus stod New Orleans jazzen så som den lät och spelades av artister på 1920-talet som till exempel Kid Ory och Louis Armstrong. Enligt Ingemar var det anti-kommersialismen som förknippades med storbandsswingen från slutet av 1930-talet. Samtida med revivalperioden uppstod även en annan ny form av jazz, den moderna jazzen,

¹² Wågerman 2010.

¹³ Wågerman 2010:20.

¹⁴ Wågerman 2010.

¹⁵ Wågerman 2010.

det vill säga bebopen som också sägs ha varit en reaktion mot den kommersiella swingen. Denna gren bidrog till att skifta jazzen från dansant populärmusik till nyskapande konst, musikers musik, det vill säga musik att lyssna på som redan då ansågs vara av högre och finare klass än den gamla traditionella jazzen menar Ingemar. Enligt Möllers text om Dixies och Bopare i *Göteborgsjazz* (1982) ansåg man sig vara ”kolossalt hip” i båda lägren i början av 1950-talet¹⁶. Man var inte så fixerad vid stilar till en början, vid flera jazztävlingar kunde samma musiker uppträda i både moderna- och dixieklassen¹⁷. Göteborgs första traditionella jazzband bildades 1946 och tog sitt namn *Hot Circle Jazzband* (1946-48) efter jazzklubben *Hot Circle Club* där medlemmarna träffats och jammade ihop. Idag finns inga aktiva band kvar från 40-talet. Mina informanter och många av föreningens aktiva musiker och medlemmar föddes detta årtionde. Deras tid på Göteborgs jazzscen började först i tonårstiden på 1950- och 60-talet.

Göteborgs första traditionella jazzband: ”Hippan” Hot Circle Jazz Band på turné 1947. Hämtad från Wägerman 2010:139.

1950-talet: Skolbandsjazzens guldålder

”Den här är till er som minns skoldanserna på 50- och 60-talet” utropade en av bandmedlemmarna i *Peoria Jazzband* från scenen på jazzkvällen på S/S Marieholm arrangerat av förening *Classic Jazz Göteborg*, sista torsdagen i januari 2016. Jag var där för att insupa atmosfären och samtala med både besökare och arrangörer. Dansgolvet var fullt av dansande par varav de flesta var i pensionsåldern och hade kunnat vara med, då det begav sig på skoldanserna på 1960-talet.

Alf Arvidsson, professor i etnologi med inriktning mot folkloristik och musiketnologi, har följt jazzen och dem som gjort den till det fenomen den är idag i *Jazzens väg inom svenskt musikliv* (2011). Han skriver att ”vägen av

¹⁶ Möllerstedt 1982:19.

¹⁷ Wägerman 2010:13.

Dixieland/New Orleans/tradjazzband var väsentligen en skolbandsrörelse eller läroverksrörelse även om flera grupper fortsatte som professionella¹⁸. Denna beskrivning stämmer väl in i de berättelser jag tagit del av som handlar om hur många av jazzbanden bildades på 50-talet. De flesta musikerna och tradjazzbanden träffades i läroverk och började med att spela på skoldanser. De som spelade i dessa band var nästan uteslutande unga män. När jag frågade Ingemar om hur det såg ut med kvinnliga musiker inom tradjazzen i Göteborg minns han tiden som läroverkselev i slutet av 50-talet:

Men det är intressant det här med könsfördelningen och jag tror att det är så här, att när den här musiken; traditionella jazzen började i Göteborg så var det på läroverken och det var ju då segregerat. Jag gick på Vasa högre allmänna läroverket för gossar. Skulle man då träffa tjejer då fick man gå över gatan till nya elementarläroverket där det bara var tjejer. Då träffas man vid tobaksaffären vid hörnet. Så i och med det så var det killar som startade banden och det har väl på något sätt blivit så. (Ingemar)

Skolbandsjazz: *Magnolia Jazzband* (1953-1957), ett av Göteborgs ”bästa” skolband som spelar dixieland på Källtorps ungdomsgård 1955. Hämtad från Wägerman 2010:157.

I tonåren bildades jazzbanden i läroverken och senare kunde nya konstellationer uppstå via möten och jamsessioner på jazzklubbar. De flesta av tradjazzmusikerna var självlärda och efter gymnasiet och senare universitets/högskolestudier fortsatte några att spela på fritiden vid sidan av sina yrkeskarriärer. För de flesta har musicerandet aldrig varit ett arbete utan en hobby som utövades tillsammans med dem man umgicks med. Flera som började spela i skolband i slutet av 50- och början av 60-talet är idag medlemmar i föreningen *Classic Jazz Göteborg*. Ingemar har listat nära 850 namn på göteborgska tradjazzmusiker från de första banden som bildades på 1940-talet till 2010, varav 95% är män och samtliga är vita. Av de 5 % som var kvinnor, var ett tjugotal vokalist, åtta pianister och fem banjoister¹⁹. Övriga instrument spelades av ett tiotal kvinnor,

¹⁸ Arvidsson 2011:86.

¹⁹ Wägerman 2010:88.

främst i ungdomsband och storband. Om man bläddrar igenom Ingemars bandpresentationer i *Down by the Riverside* dyker fler kvinnor upp när vi närmar oss 1980-talet, under den så kallade andra tradjazzvågen. Banden spelade ofta på olika jazzklubbar som var arenor där jazzintresset kunde utövas tillsammans med likasinnade och det var där många nya band bildades efter jamsessioner. Det blir tydligt att män och kvinnor ”umgåtts” mer separat tidigare och att det varit mer ”naturligt” att bilda jazzband inom den manliga sfären. Arvidson (2011) skriver att sedan 1948 var jazzklubbarna förenade i riksförbund vilka dominerades av män ända fram till 1970-talet då de första kvinnorna kom in i förbundsledningen²⁰.

Att majoriteten av musikerna i dag är män kan till viss del förklaras med att skolbanden bestod av främst unga män. Samtidigt är många av *Classic Jazz* medlemmar kvinnor som lyssnat på musiken och dansat till musiken genom åren. Denna sida av scenen synliggörs sällan i musikhistoria utan strålkastaren har riktats mot musikerna som stått på scenen med fokus på instrumentalisterna.

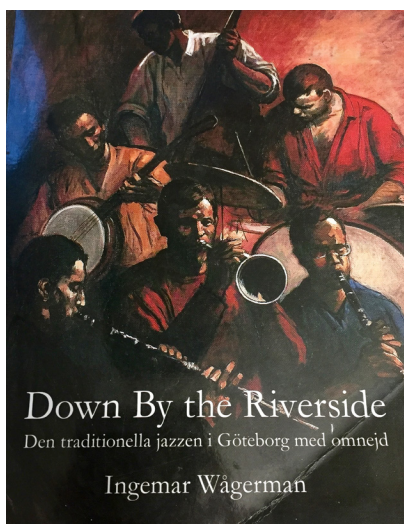
Dans till *Peoria Jazz Band* på S/S Marieholm: *Peoria Jazz Band* bildades 1960 och är Göteborgs äldsta fortfarande aktiva traditionella jazzband. De beskriver sig själva som en av Sveriges främsta inom genren ”Happy Jazz” och har blivit ett erkänt namn runt om i Europa efter turnéer i tretton länder. Till vänster på scenen, vid sidan av strålkastaren syns sångerskan i bandet. De flesta kvinnliga musikerna är sångerskor och sången framstår som sekundär i skuggan av instrumentalisterna inom den klassiska jazzen. Foto: Merja Liimatainen.

År 1950 bildades Göteborgs mest omtalade och kända trad/revivaljazz band; *Landala Original Red Hot Stompers* (1950-1969)²¹. Bandet beskrivs som ett kollektiv av konststudenter och Valand-elever som spelade New Orleans/revivaljazz och bodde tillsammans i *Kåken*, ett stort nergånget hus på Övre

²⁰ Arvidsson 2011:91.

²¹ Wägerman 2010:149.

Besvärsgatan 8 i Landala. De var husband på *Valand* och *Slöjdis* (dagens HDK) och spelade ofta på spontanfester i *Kåken* som blev en mötesplats för konststudenter, artister, författare, skådespelare och bohemer i Göteborg. Huset finns inte kvar idag och det finns heller inga skivinspelningar med *Landala Original Red Hot Stompers*, men detta kollektiv lyfts fram som viktiga och tongivande för den göteborgska revivaljazzen. Medlemmar i bandet var även en del av den nya abstrakta konststepoken i Göteborg på 50-talet med Endre Nemes som chef för konstskolan Valand i spetsen, vilket lyfts fram i *Kåken & Valand – konstnärsliv i 1950-talets Göteborg* (2012), skriven och sammanställd av Kåkens hyresgäster med Jörgen Zetterqvist, korsettist och grundare av *Landala Original Red Hot Stompers*, som utgivare. *Landala* hade sin sista spelning i slutet av 60-talet, i en tid då pop- och rockmusiken hade allt mer tagit över musikscenen och blivit den nya populärmusiken i Göteborg. Jazz började allt mer betraktas som finkultur och konstmusik²². Väldigt få tradjazzband överlevde men *Peoria* (1960) och *Tant Bertas Jasskapell* (1963) som bildades i begynnelsen av 60-talet är två av de äldsta fortfarande aktiva tradjazzbanden i Göteborg.

Omslaget på *Down by the Riverside* skriven av Ingemar Wägerman (2010) som föreställer *Landala Original Red Hot Stompers* på framsidan och *Kåken* på baksidan. *Landala* var ett band av konstnärer och författare som ofta lyfts fram när det skrivs om jazzens historia i Göteborg. En av musikerna som spelar kontrabas föreställer författaren Lars Hesslind som skrivit boken *Punkt nio* (1976) som handlar i något förklädd form om just *Landala Original Red Hot Stompers*.

1970- och 80-talet: Ett nytt kapitel

På 70-talet hade 50- och 60-talets skolbandsmusiker vuxit upp och i många fall lämnat den här musiken eller gått över till andra musikformer, skriver

²² Wägerman 2010.

Ingemar²³. Men trots att det gick trögt för den traditionella jazzen öppnades 1977 *Jazzhuset* som fick stor betydelse för en levande tradjazzscen i Göteborg under ett decennium framöver. Samma år bildades föreningen *Tradjazz Göteborg* som senare bytte namn till dagens *Classic Jazz Göteborg*. Det var krögaren och jazzmusikern Ulf Albrektson som startade *Jazzhuset* för att föreningen behövde en jazzklubb och en scen att spela på. Ulf har även skrivit två romaner som äger rum i jazzvärlden i Göteborg; *Radhushöst* (1981) som utspelar sig på 1970-talet där huvudkaraktären heter *Max Lager* som även är en del av Ulfs bandnamn och *Jamsession* (2002) som handlar om ett mord i jazzfestival²⁴. Ingemar skriver att tack vare *Jazzhuset* blev 1980-talet en storhetstid för den traditionella jazzen. Han berättar att många av dem som var 16 år på 60-talet hade kommit upp i åldern och att de kanske ville ut igen för att dansa, jamma med varandra och kanske träffa en partner. Aktiviteterna blomstrade med flera jazzkvällar i veckan och vissa kvällar kunde köerna in på klubben vara långa. Det var ett populärt ställe med ”god mat” och det blev ett centrum för jazzen, en mötesplats där många nya band bildades. År 1988 drog Ulf Albrektsson igång en jazzfestival: *Tradjazzfestivalen* i Göteborg. Det var föregångaren till dagens *Göteborg Classic Jazz festival* på Klippans kulturresevat. Året därpå bildade Ulfs son ett av dagens mest populära tradjazzband *Second Line Jazzband* som sedan starten kallats för ungdomsbandet: ett av de mest populära tradjazzbanden i Europa. *Second Line Jazzband* spelar New Orleans Revival jazz, en stil som de vill hålla vid liv och har sedan år 2009, i samband med deras 20-årsjubileum, delat ut ett stipendium på 5000 kr till en musiker som de anser förtjänar uppskattning för sitt arbete inom den traditionella jazzen. Sonen och bandmedlemmen arbetade även med *Tradjazzfestivalen* under många år.

1990-talet: en tid av återgång och oro för tradjazzens framtid

På 1990-talet drabbades *Jazzhuset* av lågkonjunktur, ändrad publiksmak och vikande publik vilket ledde till att 60-tals rocken återkom för att ta över scenen och i slutet av 90-talet hade jazzen försvunnit helt från *Jazzhuset*: ”Rockbanden från 60-talets början bidrog till att slå ut tradjazzen för andra gången” skriver Ingemar²⁵. Idag är *Jazzhuset* en viktig del av Göteborgs nöjesvärld men inte på grund av jazzen utan som den viktigaste platsen för popmusik enligt en framröstning²⁶. Sedan 90-talet har den traditionella jazzen kallats för både ”gungstolsjazz” och ”det som alla begriper är inte längre kultur” i media och av recensenter²⁷. Samtidigt arrangerar *Classic Jazz* över en handfull aktiviteter som är kopplade till klassisk/traditionell jazz i Göteborg varje år. Bert Slättung som inledningsvis uttryckte sin oro över tradjazzens framtid har även försökt lyfta fram Göteborg som tradjazzens huvudstad vilket föreningen försöker befästa i och med *Jazzfestivalens* återuppståndelse.

²³ Wägerman 2010:29.

²⁴ Jazzbladet nr. 4/09.

²⁵ Wägerman 2010:57.

²⁶ Utställning: Musiklivet Göteborg 1955-2018, Göteborgs stadsmuseum, 2016-01-29.

²⁷ Wägerman 2010:18.

Traditionell jazz i New Orleans stil i Göteborg: Ingemars band *Gota river Jazzmen* (1957-60, 1988-) som bildades mitt under skolbandseran år 1957 men annonserade då efter kornettist ”till nybildat, icke skolband”. Bandet splittrades år 1960 och återuppstod 1988 med bland annat Ingemar på piano för en spelning på *Jazzhuset*. Bandet har sedan dess turnerat i Europa, framträtt i radio, TV och på välbesökta kyrkokonserter. Bandet har spelat in och givit ut flera skivor genom åren, samtliga har skivomslag med Göteborgsmotiv så som Göta älv, Älvsborgsbron och statyn Sjömanshustrun. Bilden till överst är från slutet av 50-talet och är hämtad från Wägerman 2010:130. Den nedre bilden är tagen på Kungsbacka Nya Teater 2006 och hämtad från Wägerman 2010:132.

Göteborg är utan tvekan Sveriges jazzhuvudstad när det gäller den klassiska jazzen med omkring 40 lokala band. Det har den årliga festivalen understrukit. Vi är alla mycket tacksamma för allt det uppoffrande arbete som lagts ned. Föreningen *Classic Jazz Göteborg* har till uppgift att främja den klassiska jazzen och dess utbredning, musik från New Orleans till swing. När nu festivalen i sin hittillsvarande form läggs ner ser föreningen det som sitt ansvar att försöka ta vid och föra traditionen vidare. (”Jazzfestivalen återuppstår”, *Jazzbladet* nr. 1/14)

Utöver *Göteborg Classic Jazz Festival* anordnar föreningen idag ett antal jazzkvällar på S/S Marieholm, jazzkryssningar med Stena Danica till Fredrikshavn i Danmark, sommarjazz i Villa Belparc, jazz i Göteborgs hamn inför kryssningspassagerare som går i land och jazz under kulturkalaset. Flera av föreningens medlemsband är även involverade i andra aktiviteter som exempelvis afterworkjazz på Café Kronhuset i anrika Kronhusbodarna i Göteborg och kyrkokonserter.

3. Classic Jazz Göteborg

Classic Jazz Göteborg är en ideell organisation för ”vänner av jazzmusik som älskar jazz av ädel årgång” med nästan 700 medlemmar och 42 medlemsband/orkestrar. Föreningen bildades 1977 med uppgiften att värna och främja den klassiska jazzen och dess utbredning. Från början hette föreningen *Tradjazz*

Göteborg med benämning på äldre jazzstilar som New Orleans- och Dixielandjazz. År 1999 föreslog dåvarande ordförande en namnändring till *Classic Jazz* med motiveringen att *tradjazz* klingade begränsande och bakåtsträvande. Efter mycket diskussioner beslutade föreningen år 2008 att ersätta termen *tradjazz* med ett vidare begrepp och en mer omfattande definition; ”Som klassisk jazz betraktas Blues, New Orleans jazz, Dixieland, Swing och Mainstream, det vill säga jazz som har mer än 50 år på nacken”²⁸. Idag skriver föreningen på sin hemsida att ”den klassiska jazzens kännetecken består av improviserad, svängig musik med det primära syftet att glädja och underhålla sina lyssnare”²⁹.

Föreningen har en styrelse som består av ordförande Per, vice ordförande PeO, sekreterare Klas, Bosse som är kassör och redaktör (fd) för *Jazzbladet* samt ledamöterna Margo, Birgit och Bo. Ur styrelsen har jag intervjuat Per, Bosse och nyblivne redaktören för *Jazzbladet* Tom. Medlemmarna i styrelsen är idag pensionärer, aktiva jazzmusiker och -lyssnare. Flera av dem är med i föreningens olika medlemsband och har spelat tillsammans under olika jamsessioner.

Föreningen ger ut tidningen *Jazzbladet* som bevakar och diskuterar vad som händer på den Göteborgska traditionella jazzfronten. Tidningen kommer ut fyra gånger per år sedan år 1979. *Jazzbladet* bygger på bidrag från medlemmar och i varje nummer finns bland annat; redaktörens spalt, artistprofiler och Leifs skivtips. Andra inslag kan vara ordförandes spalt, återblicken av Bert Slättung och artiklar som behandlar den klassiska jazzen på varierande sätt inskickade av föreningens medlemmar. Ingemar har bidragit med flera artiklar om den traditionella jazzen i Göteborg. I det senaste numret kan man ta del av hans reflektioner kring utställningen *Röster från musiklivet Göteborg 1955-2018* som visas på Göteborgs stadsmuseum sedan november 2015³⁰.

Classic Jazz Göteborg är en aktiv förening som arbetar för att underhålla sina lyssnare och värna om den traditionella jazzen. De placerar sig själva och sina evenemang i kulturhistoriska miljöer och beskriver den klassiska jazzen som hotad men värdefull och värd att bevara till framtiden. Jazzen kan kopplas till olika människor och platser i Göteborgs historia och är en del av både medlemmarnas och Göteborgs kulturarv.

²⁸ Wågeman 2010:11.

²⁹ <https://jazzhistoria.se> hämtad 2016-02-01.

³⁰ *Jazzbladet* nr. 4/15.

Classic Jazz underhåller sina lyssnare med jazz som ofta betecknas som glad och spelades ursprungligen av afroamerikanska musiker i början av 1900-talet. Foto: Hämtad från Jazzbladet Nr. 4/15:3.

Göteborg Classic Jazz Festival

Festivalen *Göteborg Classic Jazz Festival* har de senaste två åren varit i föreningens regi. Per som är ordförande berättar att innan föreningen tog över år 2014 hette festivalen *Göteborgs jazzfestival* och drevs privat med ett mer kommersiellt syfte. Efter firandet av 25-årsjubileet den 23-25 augusti år 2013 lades *Göteborgs jazzfestival* ner. Föreningen valde att ta över efter att tidigare jazzfestivalbesökare tagit kontakt med dem och klagat över att det inte skulle bli någon festival framöver. Medlemmar i föreningen var oroad över en framtid utan jazzfestival med fokus på traditionell/klassisk jazz i Göteborg. I samband med beslutet om att ta över festivalen kom föreningen fram till att de skulle satsa på ett annat eget koncept som var annorlunda mot tidigare, då Avenyn varit huvudområdet för festivalen.

Klippans kulturresevat var det vi bestämde oss för att vi kör där för att det finns olika skäl att det passar bra och det kunde vara en bra plattform att bygga vidare på den här musiken i allmänhet i det här reservatet. Där finns det då lokaler, det finns restauranger, det finns boende och så vidare så att den kombinationen och *företag* så/.../En stor företagsförening med över hundra företag, små, mindre små och lite större och det som var det intressanta för oss var att få hjälp ifrån och inte bara be om att få bidrag från Kulturnämnden eller Svensk Jazz eller vad det nu kan vara. (Per)

Första året (2014) gick festivalen med en ganska stor förlust. Detta berodde delvis på att beslutet om att ta över kom för nära inpå den kommande festivalen vilket ledde till att de blev sena med planering och bokning av band. En annan anledning var att samtliga inblandade i arbetet med festivalen arbetade ideellt

och att de därför var och är beroende av bidrag och sponsorer. Per berättade om många timmars hårt arbete för att få festivalen att gå runt. 2015 års festival gick bättre ekonomiskt än året innan men problemet var fortfarande för lite intäkter i form av bidrag. Bosse som varit inblandad i ansökningen till kulturnämnden var missnöjd och besviken över att de nekades bidrag till festivalen 2015 med motiveringen att det de sysslar med inte är kultur. Även Per tar upp det uteblivna bidraget från Göteborgs kommuns kulturnämnd som ett minus med förra årets festival.

Sen kan man ju fråga sig varför och det har ju att göra med att vi inte hängde riktigt med i utvecklingen i samhället. Det skall vara mer *samkön*, det skall vara *ungdomar*, det skall vara ett större *kulturutbud* och så vidare och så. Det är inte bara vara vita män som står och spelar och det där var väl vi *kritiska* mot, för det kan, man kan inte bara *vända* det här”. (Per)

I framtiden kommer föreningen att köra festivalen i samma stil och i samma lokaler, men med annan marknadsföring. De flesta av festivalbesökarna har varit pensionärer och den sammanhållna miljön på Klippan med närhet mellan scener, parkering, hotell och restauranger passar en åldrande publik. Samtidigt säger arrangörerna att det är en myt att det bara är äldre vita män som vill spela och lyssna på klassisk jazz. Det är något de är kritiska mot och vill förändra. Tom berättade att han kommer att arbeta med att utveckla festivalen och ge den en ny grafisk profil. Han vill locka alla åldrar och ge ”aha”-upplevelser även för dem som inte lyssnat på traditionell jazz sedan tidigare. Han menar att det finns en ny växande generation av klassiska jazzmusiker och han vill skapa en scen där både gamla och unga kan mötas och spela tillsammans. Målet är att musiken och festivalen skall gå hem hos inte enbart seniorer som varit den största målgruppen för tidigare festivaler, utan även andra som kan tänkas vara intresserade och för detta behöver de hjälp, berättar Per. Han har tagit på sig jobbet med att attrahera företagen eftersom han har arbetat med marknadsföring och försäljning i hela sitt yrkesliv. Föreningen kommer även satsa på att bredda utbudet och arbeta med en ansökan för att förhoppningsvis få bättre gehör från kulturnämnden i framtiden. Arrangörerna har många planer på att utveckla festivalen i framtiden, förutom att bredda den publikmässigt har de även idéer om att hitta en större lokal och knyta samman flera platser i Klippans närområde.

Och då kan ju Konserthuset eller Stenasalen eller Trädgården, den här restaurangen där, vara bättre men vi tycker att det är så trevligt att vara där ute (Klippan) och vi hade också, det ska jag nämna en båt som tuffade ut fram och tillbaka som tog upp folk här och sen åkte ut på lördagen gratis då och så med musik ombord och så där så det var ju också ganska attraktivt men lokalerna är ju... dels är det väldigt gamla lokaler, det är mycket som är byggt i tegel, det finns en del källarlokalerna som är ganska tuffa, som ser ut lite grann som sådana där jazzlokaler om man gör det på det sättet och det tycker folk är kul. Så att, jag menar att lyssna på jazz

det blir ju det att man sitter i sådan här bioplacering, sitter och tittar på en scen, och så kör man i fyrtiofem, femtio minuter. Men sen kan man ju hitta på någonting annat, minglar runt kanske på ett kafé eller nånting och det finns en del såna kaféer också. (Per)

Göteborg Classic Jazz Festival i en sammanhållen miljö vid Göta älv med bra jazzlokaler, parkering, restauranger och hotell i Klippans kulturreservat. Bilden till vänster är festivalsaffisch för *Göteborg Classic Jazz 2016* och bilden till höger är en karta över festivalområdet, båda är hämtade från festivalens hemsida: <http://www.jazzfest.se>.

”Bra klassisk jazz i en underbar och väldigt Göteborgsk miljö³¹”

För forskningsprojektet *CHIME* som undersöker hur jazz som kulturarv iscensätts, marknadsförs och konsumeras i en kulturarvskontext blir det intressant att den göteborgska kulturarvsmiljön har betydelse för valet av festivalområdet; Klippans kulturreservat vid Södra älvstranden lyfts fram som ett kulturhistoriskt intressant område av arrangörerna. Klippan är bebyggt runt Gamla Älvsborgs fästning och hamnområdet vid Göta älv. Reservatet ingår sedan 1975 i kommunens bevaringsprogram. Platsen väcker förnimmelser och fantasier kring det gamla och ursprungliga. För Tom har platsens historia betydelse för varför Klippan är en attraktiv miljö för en jazzfestival.

Det tycker jag passar väldigt bra för det är kulturreservat och det är gamla fina byggnader som dom rustat upp, det var ju sockerbruk och bryggeri för redan tvåhundra år sedan och dessutom tycker jag det är...vad ska man säga, det är inte bara klassisk Göteborgs mark utan svenskt mark, det är mynningen av Göta älv som alltid varit Sveriges mynning mot övriga världen kan man säga. Sen kan man fantisera vidare att det anses att jazzen som föddes i New Orleans, där kom floden Mississippi ut, så man kan ju tänka sig att det här är lite Sveriges Mississippi också (Tom).

Kulturarv och kopplingen till vattnet, hamnen och älven verkar betydelsefull inom den klassiska jazzen både vad gäller val av område för festivalen, förbindelserna och upplevelser av resan till och från festivalen. På lördagen gick det att åka

³¹ <http://www.jazzfest.se> hämtad 2016-02-03.

gratis från Casino-kajen med ångdrivna *Färjan 4* och i samband med festivalen erbjöds tågpaket för resa från Stockholm till Göteborg med *Blå Tåget*. Både *Blå Tåget* och *Färjan 4* har historiska anor, något som lyfts fram av föreningen på jazzfestivalens hemsida. Erbjudandet om tågresa med *Blå Tåget* gick till medlemmar i systerföreningen *Klassisk Jazz Stockholm*:

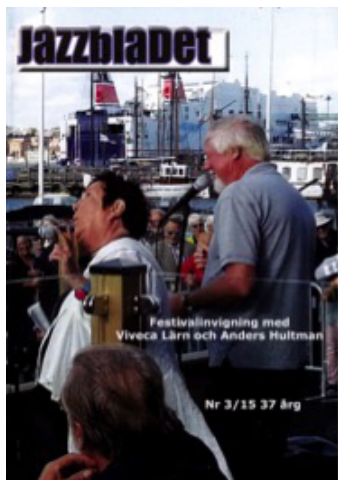
Vad sägs om att stiga tillbaka i tiden så där 30-40 år och resa med Blå Tåget i lite långsammare tempo men i mycket mysigare miljö. Här erbjuds du det gamla förstaklassvagnarna, barvagn med musik och restaurangvagn med vita dukar och elegant servis och på köpet får du också levande jazzmusik utförd av Ulf Johansson Werre Air Force³².

Färjan 4 är den enda ångfärjan som finns kvar från lokaltrafiken över älven i Göteborg. Den byggdes 1920 och trafikerade älven i över 30 år. *Färjan 4* var kvar som reservfärja till 1972 då den skänktes till Sjöfartsmuseet som tagit hand om den ända sen dess och som står för större reparationer som måste göras på varv. Allt underhåll och körning av 4:an utförs ideellt av sällskapet *Ångbåtens* medlemmar³³. Föreningen *Classic Jazz Göteborg* arbetar för att befästa den klassiska jazzens förankringar i Göteborg och i olika kulturhistoriskt intressanta platser/miljöer inom staden för att locka fler besökare till festivalen, både utifrån och från närområdet. Per berättar att det finns planer om att i framtiden jobba mer för att lyfta fram älvstranden och det göteborgska i samband med festivalen:

Sen har vi även funderat på om man skulle kunna binda ihop södra älvstranden med norra älvstranden för där har du ju ett hotell och då skulle man kunna köra med passbåtar över fram och tillbaka. Det är ganska stora arrangemang men det är en ganska kul grej därför att det blir typiskt göteborgskt. Du tar båten på Göta älv, du ser den här Göta Älvsborgsbron, du ser dom här nybyggnationerna på andra sidan. Det är mycket folk som bor där och sen kan dom åka över till södra sidan också så det är en ganska kul grej faktiskt. (Per)

³² <http://www.jazzfest.se/index.html> hämtad 2015-02-01.

³³ http://steamboat.se/sys/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=4&lang=sv hämtad 2015-02-01.

Jazz vid älven: Jazzbladet nr 3/15 omslagsbild som föreställer festivalinviqningen Klippans kulturreservat vid Göta älv 2015. I bakgrunden till vänster skymtar Stena Line som är huvudsponsor för föreningens jazzkryssningar till Fredrikshavn med Stena Danica.

4. Vems kulturarv?

I mina informanterns minnesberättelser och i litteraturen om den klassiska jazzen i Göteborg framkommer många intressanta aspekter som lyfter fram en mängd frågor. Jazzen har en historia i Göteborg som går tillbaka till tidigt 1900-tal och har kopplingar till den *Svenska Amerikalinjen*, Göteborgs hamn och Göta älv. Samtidigt är den tidiga jazzhistorien och musiklivet i Göteborg på 1920- och 30-talet i stort sett helt outforskat. Fokus har tidigare riktats mot berättelserna om jazzen på 50-talet då klassisk jazz var samtidens populärmusik. Därefter verkar det som att jazzen försvinner eller flyttar från Göteborg om man följer utvecklingen i utställningen *Musiklivet i Göteborg 1955-2018* på Göteborgs stadsmuseum.

Mina informanter, som är musiker och medlemmar i *Classic Jazz Göteborg*, kan berätta om hur den klassiska jazzen varit en del av Göteborgs jazzhistoria sedan länge och hur den är både levande kultur och en del av deras kulturarv idag. Många av dem som spelar och lyssnar på klassisk jazz har en bakgrund i 50- och 60-talets läroverksband och skoldanser. De har följt med sedan tonårstiden och varit med om den traditionella jazzens upp och nedgångar. I slutet av 70-talet kom en ny våg av tradjazz tillsammans med bildandet av föreningen och öppnandet av en ny scen, *Jazzhuset*, som bidrog till att 80-talet blev en gyllene epok för tradjazzen i Göteborg. I slutet av 80-talet startades även föregångaren till dagens jazzfestival som idag drivs ideellt av föreningen i Klippans kulturreservat med knappa medel och utan bidrag från kulturnämnden. Frågan är varför tradjazzen, utöver 50-talets guldålder och skolbandsera inte fått plats i stadsmuseets utställning om musiklivet i Göteborg och därmed i den officiella historieskrivningen? Är inte klassisk/traditionell jazz kultur enligt myndigheternas sätt att se och varför då?

Enligt föreningen tycks det råda en myt om att den klassiska jazzen endast spelas av och attraherar äldre vita män. Samtidigt har den traditionella jazzen i Göteborg spelats av en vit högutbildad medelklass som till 95 % utgjorts av män enligt en sammanställning utgiven av Ingemar Wågerman (2010). Detta kanske inte är så konstigt då de flesta banden bildades i läroverken och/eller på jazzklubbar, i en manlig umgängessfär. Det problematiska för ett demokratiskt kulturarv är kanske att fokus ofta blir på musikern och instrumentalisten när musikhistoria skrivs. Kvinnor har hela tiden figurerat parallellt, som danspartners, lyssnare, mödrar, fruar, flickvänner och döttrar med egna minnen, men kvinnornas perspektiv och berättelser är väldigt få. Utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv borde även individer vid sidan av den traditionella jazzscenen få utrymme. Frågan är varför kvinnornas historia är så dåligt dokumenterad? Antalet kvinnliga musiker har ökat sedan 70-talet och många av *Classic Jazz Göteborgs* medlemmar är idag kvinnor. Arrangörerna av *Classic Jazz festival* berättar att de arbetar för att boka och lyfta fram fler kvinnliga musiker, bredda besöksgruppen som tidigare varit främst seniorer och locka fler unga till att delta och besöka nästa års festival. Varför är det svårt att attrahera ungdomar till föreningen i en tid med stort intresse för 1940- och 50-talets inredning, klädmode, musik och dansstilar så som Swing och Lindy Hop? Det finns en mängd frågor som väntar på att bli besvarade.

För *CHIME* är föreningen *Classic Jazz Göteborg* och den jazzstil föreningen företräder självklart kulturarv, rentav en viktig, men närmast osynlig del av Göteborgs kulturarv. Kulturarv är ett problematiskt begrepp som är både inkluderande och exkluderande. Genom att benämna något som kulturarv får det som betydelse att det är värdefullt. Vad som blir och lyfts fram som värdefullt innefattar en urvalsprocess med konsekvensen att fler röster med olika beskrivningar inte får eller kan ta plats i samma berättelse. Därför blir det viktigt att vara medveten om vilka berättelser det värnas om och vad som tillåts att bli kulturarv. Utifrån ett kritiskt kulturarvsperspektiv behövs många frågor ställas till berättelserna och iscensättningarna av den traditionella jazzen och dess historia i Göteborg. Vad berättas? Varifrån kommer berättelserna? Vem är det som berättar och för vem? Hur förhåller sig berättelserna till generation, klass- och genus? Och framför allt: varför har den klassiska jazzens historia fått förbli obemärkt i stadens historieskrivning istället för att vara en grund som det nya växande Göteborg kan byggas på? Efter denna djupdykning i Föreningen *Classic Jazz Göteborg* och minnesberättelserna om jazzens historia i Göteborg kan det knappast råda någon tvekan om att Göteborg en gång verkligen var – och kanske fortfarande är – tradjazzens huvudstad i Sverige?

Referenser

- Albrektsson, Ulf (1981) *Radhusöst*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Albrektsson, Ulf (2002) *Jamsession*. Skellefteå: Ord & visor.
- Arvidsson, Alf (2011) *Jazzens väg inom svenskt musikliv: strategier för självständighet och erkännande 1930-1975*. Möklinta: Gidlund.
- Edström, Olle (1996) *Göteborgs rika musikliv: en översikt mellan världskrigen*. Göteborg: Musikvetenskapliga avd: Novum grafiska.
- Hesslind, Lars (1976) *Punkt nio*. Stockholm: AWE/Geber.
- Möllerstedt, Gunnar (1982) *Göteborgsjazz: [musiker och dansställen under 50-talet]*. Göteborg: Wezäta.
- Nylöf, Göran (2006) *Kampen om jazzen: traditionalism mot modernism: en värdekonflikt speglad i svensk jazzpress under efterkrigstiden*. Stockholm: Svenskt visarkiv.
- Stenberg Bella (red.) (2015) *Röster från musiklivet Göteborg 1955-2018*. Göteborgs stadsmuseum.
- Wägerman, Ingemar (2010) *Down by the Riverside: den traditionella jazzen i Göteborg med omnejd*. Hönö: Ingemar Wägerman.
- Wägerman, Ingemar (2013) *Jazz at Vespers: jazz och religion*. Hönö: Ingemar Wägerman.
- Zetterquist, Jörgen (2012) *Kåken & Valand: konstnärsliv i 1950-talets Göteborg*. Göteborg: Förf.

Webbadresser:

<http://www.classjazz.se>

<http://www.jazzfest.se>

<https://jazzhistoria.se>

Tack!

Ett stort tack till mina informanter Per, Bosse, Ingemar och Tom som delat med sig av sin jazzhistoria och Classic Jazz Göteborg som tagit emot mig med öppna armar. Ni har lärt mig mycket om den klassiska jazzen i Göteborg. Tack Ingemar för inspiration till rapportens titel och för att jag får använda bilder hämtade från *Down by the Riverside: den traditionella jazzen i Göteborg med omnejd* (2010).